

עצה היעוצה לשוב בתשובה שלימה לפניו ית', להשריש בקרבנו ה'זכרו בוראכם' - להרגיש שעומדים לפניו ית'!

« עד היכן מצות תשובה? »

בפרשתינו (דברים ל, ב-ד) מבוארת פרשת התשובה כמו שנאמר "ושבת ה' אלוֹקֵיךָ ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום, אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך, ושב ה' אלוֹקֵיךָ את שבותך ורחמך, ושב וקבצך וגו', והביאך ה' אלוֹקֵיךָ אל הארץ וגו'".

ובספורנו כתב על לשון הפסוק ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום "לא מצות אנשים מלומדה כמו שעשית קודם לכן", וכמו שדרשו עה"פ 'אשר אנכי מצוך היום' שיהיו בעיניך כחדשים, וכן כאן אמר הפסוק אשר אנכי מצוך היום שיהיה כחדשים, ולא לקיים המצות מלומדה.

המתבונן יבין כי היא הערה נוראה, כי מורגלים אנחנו שענין התשובה הוא על חטאים ועבירות או על ביטול מצוות, ובדברי הספורנו שמענו שאפילו קיים מעשה המצוה כתיקונו, מ"מ אם היה מלומדה צריך לשוב בתשובה, ועל זה נאמר ושבתי עד ה' אלוֹקֵיךָ ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום.

בגמרא (יומא פו.) אמרו רז"ל 'אמר רבי לוי, גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר (הושע יד, ב) שובה עד ה' אלוֹקֵיךָ, והמהרש"א הק', שיש לדקדק בדרשתו של רבי לוי, למה הוצרך להביא מדברי קבלה ולדרוש מדברי הנביא בהושע, הרי פסוק מפורש הוא בתורה ושבתי עד ה' אלוֹקֵיךָ.

ופירש, שעל הפסוק בתורה היה אפשר לומר שמשה רבינו מתאר להם איך ייראה מצב של כלל ישראל לפני ביאת משיח, וע"ז הוא אומר להם שהם ירצו לשוב עד ה' אלקיך, אבל אין מזה ראייה שאכן הקב"ה יקבלם, משא"כ מדברי הנביא האומר לישראל מפי הקב"ה שובה ישראל עד ה' אלוֹקֵיךָ וגו', משמע שהקב"ה ג"כ יקבלם.

« כל סוגי תשובות מגיעות עד כסא הכבוד! »

ובאופן אחר פירש הרה"ק מהר"י מבעלזא זצ"ל, בהקדם המובא בספרי היראה בשם רבי סעדיה גאון ז"ל, שיהיה שב בתשובה בכל יום ויום על עבודתו של אתמוּל, שהיתה ממועטת לפי ערך השגתו באותו יום.

ואמר רבי סעדיה גאון מהיכן למד דבר זה, כי פעם נקלע למקום שלא הכירוהו והתאכסן אצל בעל הבית אחד שהכניסו אל ביתו בכבוד גדול וסיפק לו כל צרכיו בסבר פנים יפות, לאחר ימים מספר נודע לבעל הבית שהאורח השוכן בביתו אינו אלא רבן של ישראל, מיד נכנס אליו בהכנעה ונפל לרגליו בבקשת סליחה ומחילה על שלא הכירו עד עכשיו.

ותמה עליו רב סעדיה הלא התנהגת עמי בכבוד גדול וסיפקת לי את כל הצטריותי בהרחבה, ומה לך כי נזעקת, אך בעל הבית השיבו לאמר, כי כל זה אינו נחשב כלל לעומת הכבוד שהיה מכבדו לפי רום מעלתו אילו היה מכירו.

ולקח רב סעדיה קל וחומר לעצמו, ומה לפני בשר ודם כך, על אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר לו הכתר והכבוד, שכל שאני מרבה להשיג בגדולתו הרי מכיר אני שעבודתי מה שעבודתי על עכשיו הינה כאין וכאפס לעומת מה שאני חייב לעבדו, וצריך אני לשוב בתשובה שלמה ולבקש סליחה ומחילה על קוצר יראתי ומיעוט עבודתי עד עכשיו.

וזו היא עבודת התשובה שתופסים בה חסידי עליון, כי בכל יום ויום הם משיגים יותר יותר בגדלות הבורא ית"ש, ולפי השגתם הם מתבוננים ומכירים שהתשובה שעשו מאתמוּל אינה כראוי ואינה מספקת בערך רוממות גדולת הבורא וכפי שהשיגו עכשיו, ומתוך כך נשבר לבם בקרבם והם שבים בתשובה שלמה על כך, וכך עולים ומתעלים בכל יום ויום מתוך תשובה עילאה.

ובספורנו כתב עוד, לבאר הפסוק ושבתי עד ה' אלוֹקֵיךָ, "תהיה תשובתך כדי לעשות רצון קונך בלבד, וזו היא התשובה שאמרו ז"ל (יומא דף פו.) שמגעת עד כסא הכבוד", והכוונה שעיקר התשובה צריך שתהא לא מיראת העונש, אלא פשוט כדי לעשות רצון השי"ת, ובאופן כזה עיקר התשובה הוא כדי לעמוד לפני ה' ולעבדו, ולכן התשובה מגעת עד כסא הכבוד.

והדברים יומתקו ע"פ דברי הספורנו הנ"ל שהתשובה צריך שיהא על קיום המצות, שלא יהיה באופן של מצות אנשים מלומדה, ולפ"ז מובן מאוד שעיקר התשובה הוא כדי לעשות רצון קונך, לא רק לעשות מעשה המצוות, אלא רצון ה' וקרבת השי"ת שבמצוה.

נמצינו למדים שקיימים שני אופנים במצות התשובה, האחת, כאשר האדם נכשל בחטא וחוזר על כך בתשובה שלמה, ועוד זאת האמורה במשנת הצדיקים, שעושים תשובה בכל יום ויום על עבודתם ומצוותיהם של אתמוּל.

ובזה באנו על המכוון, כי בתרגום יונתן על פסוק זה איתא, טוביכון דצדיקיא מרי תתובה דכד תחובון ותתובון מטיא תיובתכון עד כורסי יקרא דה' אלהכון, פירוש, אשריכם הצדיקים בעלי תשובה, כי כאשר תחטאו ותחזרו בתשובה, מגיעה תשובתכם עד כסא הכבוד של ה' אלוֹקֵיכם, ומשמע שתורה בפרשתינו מדבר רק על תשובתם של צדיקים והיא זו המגעת עד כסא הכבוד.

לכן הוצרך רבי לוי לבא ולהוסיף לומר עוד, שלא רק זאת התשובה מגעת עד כסא הכבוד אלא גם תשובה הפשוטה של החוטא על חטאיו, גם היא עולה ומתעלה ומגעת עד כסא הכבוד, ולזה הביא מן הפסוק אחר שבהושע, שמפורש בו לאמור 'כי כשלת בעוונך', וכלומר שגם התשובה ששב האיש החוטא על העוונת שנכשל בהם גם היא מגעת עד ה' אלוֹקֵיךָ.

ועד"ז מבאר ראש ישיבת טעלז הגאון רבי חיים מרדכי כ"ץ זצ"ל את דברי המדרש בפסיקתא דרב כהנא (פרק מ"ד) דא"י בזה"ל: "משל לבן מלכים שהיה חולה, אמר הרופא, אם יאכל מן החפץ מתרפא, היה הבן מתיירא לאכלו, אמר לו אביו, תדע שאינו מזיק לך, הריני אוכל ממנו, כך אמר הקב"ה לישראל, מתביישים אתם לעשות תשובה, הריני שב ראשון, שנאמר (ירמיהו ל, יח) 'כה אמר ה' הנני שב', ומה מי שאין לו חטא ולא סרחון ח"ו אמר הנני שב, בני אדם על אחת כמה וכמה צריכים לעשות תשובה ולבוא אצל הקב"ה, עכ"ל. והדברים נפלאים ותמוהים עד למאד.

וביאר זאת, כי תשובה פירושה להתחיל מחדש, חידוש המעשים, ובזאת מוצאים אנו גם בהנהגת הבריאה, שגם היא אינה פועלת ברוח הקמאי שלה, אלא שהיא מתחדשת בכל יום בכוחות מחודשים, ועל כן אומר הקב"ה, אל תתיראו מלעשות תשובה, דהיינו לחדש תמיד את

מעשיכם, שהרי גם בבריאה טבוע כוח של התחדשות מתמדת, עם תיקונים חדשים, כלל זה יש לו שורש למעלה. זהו תשובת הצדקים דבכל יום ויום מתעלים מעלה מעלה לקרבת השי"ת.

« שלימות התשובה - כשמביאה אמונה! »

ומהו הדרך והעצה בשביל אנשים פשוטים לזכות לעשות תשובה שלמה.

במדרש (בר"ר פד, יט) אמרו עה"פ וישב ראובן אל הבור, "והיכן היה בשקו ובתעניתו, כשנפנה הלך והציץ לאותו בור, אמר לו הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, ואתה פתחת בתשובה תחלה, חייך שבן בנג עומד ופותח בתשובה תחלה, ואיזה זה הושע שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך", ע"כ.

ולכאורה הוא מדרש פליאה, מהו בן בנג פותח בתשובה תחלה, והלא מקרא מלא דיבר הכתוב ושבת עד ה' אלוקיך, וגם הרי אדם הראשון כבר עשה תשובה, ומה הוא חידושו של הושע, שפתח בתשובה תחלה, וכבר האריכו המפרשים למעניתם לבאר דברי המדרש בכמה אופנים.

הנה בפסוקי הפטרת שבת שובה (הושע יד, ב) כתוב 'שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה'", ויש להבין מהו כפל הלשונות, כי הלא כבר אמר שובה ישראל, ומה הוסיף ושובו אל ה'.

וכדי לבארם, נקדים בדברי הרמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה ה"ד) שכתב בזה"ל: "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר עוררו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל וכו'", ולכאורה צ"ב, שהניחא 'עוררו ישנים וכו' מובן שהוא מעבודת התשובה, אבל מהו ענין 'זכרו בוראכם' לכאן, ולמה הוא חלק מעבודת התשובה.

וביאור הענין הוא, דהנה בהמשך הפסוקים בהושע כתוב "אשור לא יושיענו על סוס לא נרכב, ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו'", ומבואר לכאן מדברי הנביא שהמשך מעבודת התשובה הוא האמונה, שידעו שהכל מהקב"ה, ואשור לא יושיענו, ולא נאמר אלהינו למעשה ידינו, והאמונה השלימה הוא מעבודת התשובה.

והענין הוא ע"פ מש"כ המבי"ט בבית אלוקים (שער התשובה פ"א) וז"ל: "החוטא מרוחק מהקל יתברך כל זמן שלא שב בתשובה, כי מי שעומד לפני מלך בשר ודם אינו עובר על דבריו בעמדו לפניו אלא אחר שהולך מלפניו, והקל יתברך מלא כל הארץ כבודו, ומצד שאין אנו משיגים את כבודו אנו חוטאים כאילו לא היתה השכינה בארץ, והוא כאילו אנו מתרחקים מכבוד שכינתו, שאין אנו משגיחים בשעת החטא היות שכינתו והשגחתו בינינו בעוורון השכל בשעת החטא, וכאמרם ז"ל אין אדם חוטא א"כ נכנסה בו רוח שטות, וכשהוא שב וניחם על מה שעשה, נותן אל לבו כי הוא לפני הקל יתברך בהיות כל הארץ מלאה מכבודו, ויבוש ממה שחטא, ובזה נתקרב אליו במחשבתו, שידע שהקל קרוב אליו ושב ממה שעשה, ועושה רצונו בהשיגו כי הוא עומד לפניו וידע מצפונו וכו'".

ולכן נאמר בענין התשובה ושבת 'עד ה' אלוקיך', שובה ישראל 'עד ה' אלוקיך', כלומר שוב ממקום שנתרחקת והיה קרוב אליו, כי בכח התשובה מתקרב האדם לאל ית' מעט מעט, עד שמגיע להשיג להיותו לפני כסא כבודו, וכמו שאמרו (יומא פו.) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד דכתיב שובה ישראל עד ה' אלוקיך, עכ"ל המאירים.

ונמצא שכל החטא הוא כששוכח ואינו מרגיש שהוא עומד לפני המלך, ואם יודע שהוא לפניו ית"ש הלא אינו חוטא, וא"כ העצה לזה הוא

לחזק האמונה והבטחון, לידע ולזכור בכל עת ורגע שהוא לפניו ית"ש, והוא עומד אצל המלך והמלך רואה מעשיו.

ולפי"ז מובן בפשיטות מה שכתב הרמב"ם 'זכרו בוראכם', כי אחר ששב על חטאיו צריך לחזק ענין האמונה, ולזכור את הבורא ית"ש בכל עת ורגע, וזה אמר הנביא 'שובה ישראל' הוא התשובה על החטא, והוסיף עוד ושובו את ה', הוא חיזוק האמונה לזכור ולהרגיש שעומדים לפניו, וממילא יביא שישוב באמת, כי יבוש ממעשיו, וכמ"ש המבי"ט, ולכן המשך הפסוקים הוא אשור לא יושיענו על סוס לא נרכב, ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו', כי האמונה הוא ההמשך והשלימות של עבודת התשובה, לידע ולזכור שהכל מהקב"ה, ואשור לא יושיענו, ולא נאמר אלהינו למעשה ידינו.

וזה הוא מה שאמר במדרש 'פתחת בתשובה תחילה', שהושע חידש כאן ענין חדש של תשובה, שאינו בכלל הפסוק 'שבת עד ה' אלקיך', ולא היה בתשובה של אדה"ר, והוא שתכלית ושלימות התשובה שאחר התשובה יהיה ושובו אל ה', לחזק האמונה והבטחון בו ית"ש, ולהרגיש שעומד לפני המלך, וזכרו בוראכם.

« עד היכן מצות תשובה? »

וענין זה הוא עבודת ראש השנה, כי הנה ר"ה הוא יום הראשון מעשרת ימי תשובה, ולכאורה יש לעיין כי בכל התפילות שבר"ה אין ענין של תשובה וכו', ורק עניני המלכות, ובאמת הלא ידוע שאין מתוודין ואין מזכירין חטא בראש השנה כמו שהביאו הפוסקים (בי"ט סי' תקפ"ד), וא"כ מה היא עבודת התשובה שביום ראש השנה.

רק כי עיקר עבודת התשובה של ר"ה הוא ענין זה ממש, 'זכרו בוראכם', להמליך את הקב"ה עלינו, ולהרגיש עבד נאמן העומד לפני המלך לשרתו, ולכן אינו עובר ולא ממרה את פי המלך, כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק, ואין לכבוש את המלכה עימי בבית, ולכן כיון שהמלך עומד כאן, הלא לא יחטא ולא יכשל.

וזה הוא מש"כ הרמב"ם (סי' א' סי"א) שויתי ה' לגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול וכו', כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו וכו', מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת וכו'.

וזה הוא עבודת ר"ה והמלכויות, לחזק שלימות האמונה והבטחון.

« ע"י שלימות האמונה באה שלימות האדם בכל המזבזבים! »

ועבודה זו של שלימות האמונה, מביא חיזוק לעבודת התפילה, כי יודע ומרגיש שהשי"ת שומע ומאזין תפילתו, וגם מביא חיזוק בקיום כל המצות כראוי, והזהירות מעבירות וחטאים, ומסלק הרבה מן הנסיונות שהיצה"ר מפתה לאדם כאילו ריוח מן העבירה, כי ע"י שלימות האמונה יודע שהכל ממנו ית', ושום טובה אמיתית לא יבוא מן העבירה, ואינו אלא דמיון ובלבולי היצר.

וכמו"כ מבין ויודע שלא יפסיד כלום מעשית המצוה, וכמו שאמרו במדרש (דב"ר פ"ד, ה) אמר הקב"ה שמעו לי שאין אדם שומע לי ומפסיד, וברמב"ן (בראשית יט, ט) כתב שהצלת לוט מסדום לא היה בזכותו, כי הוא היה כמותם, אלא משום שבא לסדום ע"י שיצא עם אאע"ה מאור כשדים, ואף שהיה שלא לשמה, כי חשב שלא יהיה לו זרע והוא יהיה היורש, ומ"מ היה זה חסד עם אאע"ה, ולא יתכן שיצא נזק והפסד ותבוא רעה מקיום מצות ה'.

"...רק כי עיקר עבודת

התשובה של ר"ה הוא

ענין זה ממש, 'זכרו

בוראכם', להמליך את

הקב"ה עלינו,

ולהרגיש עבד נאמן

העומד לפני המלך

לשרתו, ולכן אינו עובר

ולא ממרה את פי

המלך, כי אין לבוא אל

שער המלך בלבוש

שק, ואין לכבוש את

המלכה עימי בבית,

ולכן כיון שהמלך עומד

כאן, הלא לא יחטא

ולא יכשל..."